

ЧИННИКИ І МОТИВИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Захарчук І.Ю., e-mail – igor.zaharchuk.ua@gmail.com

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Грошові кошти, що залишаються у розпорядженні домогосподарства після здійснення витрат на споживання, є основою для формування заощаджень, тобто здійснення накопичення грошових коштів.

Одним з основних чинників, який впливає на процес утворення заощаджень, зокрема визначає потенційну можливість їх здійснення та окреслює ймовірний рівень накопичень, є дохід домогосподарства. Стабільність розвитку домогосподарства як суб'єкта економічних відносин досить тісно пов'язана з забезпеченням належних умов для фізіологічного розвитку членів даного утворення, що знаходить відображення у придбанні продуктів харчування, здійсненні витрат на одяг, взуття і т. ін. В переважній більшості випадків саме після задоволення першочергових споживчих потреб у домогосподарств з'являється можливість для формування заощаджень. Як свідчать статистичні дані, розмір грошових доходів, що їх отримують вітчизняні домогосподарства, є не достатнім для здійснення заощаджень – у структурі сукупних витрат домогосподарств витрати на споживання є домінуючими. Питома вага даної групи витрат коливається в межах 90% [1].

Крім рівня доходу, на процес накопичення коштів впливають:

- інфляційні очікування – чим вищою очікується знецінення грошей, тим менше домогосподарства схильні заощаджувати;
- сподівання домогосподарств щодо розвитку економічної ситуації в країні та власних перспектив;
- демографічні чинники (склад сім'ї, місце проживання, рівень освіти, сектор зайнятості);
- зміни в системі оподаткування;
- коливання рівня процентних ставок, рівня доходності вкладень тощо.

Доцільно зазначити, що кожен з перерахованих чинників може впливати на процес заощадження як у напрямку його активізації так і навпаки – виступати каталізатором для збільшення витрат на споживання. Так наприклад, збільшення відсоткових ставок по депозитам виступить стимулом для домогосподарства до внесення коштів на депозитні рахунки, пониження ставок буде активізувати зменшення зацікавленості населення до даного інструменту та пошук альтернативних шляхів здійснення заощаджень.

Причини, які спонукають домогосподарства здійснювати заощадження, поділяють на дві групи:

- захист доходів, наприклад, прагнення забезпечити себе на «чорний день» у разі виникнення непередбачуваних обставин, бажання покращити взагалі фінансову забезпеченість своєї сім'ї та ін.;
- спекуляція на біржі, тобто зберігання частини доходу з метою витрачання його на придбання цінних паперів, щоб у майбутньому отримати прибуток від підвищення їх номінальної вартості [3, с.185].

Заощадження домогосподарств є частиною доходів населення, яка залишається після сплати обов'язкових платежів та здійснення поточних споживчих витрат і як члени домашніх господарств вкладають передусім у фінансові (рідше – не фінансові) активи з метою отримання майбутніх доходів або відкладають (виводять на певний період часу з особистого користування) з метою задоволення майбутніх потреб [4, с.21].

Побічні причини для здійснення заощаджень виникають внаслідок перевищення платоспроможності над рівнем потреб. Це може відбуватися у таких випадках: по-перше, рівень доходів досить великий, тобто домогосподарство має змогу задовольнити нинішні потреби; по-друге, рівень пропозиції та якість пропонованих товарів або послуг не може задовольнити попит споживачів; по-третє, у державі реалізується ефективна політика, 273

спрямована на підвищення рівня заощаджень домогосподарств. Додатково можна виділити наступну групу причин, що виникають в економіці: диверсифікація коштів в умовах високих темпів інфляції; оптимізація оподаткування через існуючі податкові стимули інвестування; відсутність товарів в умовах дефіциту споживчих товарів на ринку; створення резервних коштів на випадок невиплат заробітної плати [5, с.87].

Заощадження домогосподарств прийнято класифікувати залежно від характеру мобілізації: організовані та неорганізовані. До організованих належать фінансові активи домогосподарства, що зберігаються у фінансових інститутах: депозити, цінні папери, страхові поліси тощо. Неорганізовані – це заощадження готівкою, що зберігається безпосередньо у населення в національній та іноземній валютах. Банківські вклади є класичним методом формування організованих заощаджень населення і підвищення вартості грошових накопичень. Цей напрям інвестування є захищеним (ризик втрати мінімальний), але характеризується незначним рівнем дохідності, тому на примноження капіталу не варто розраховувати [6, с.490]. Окремі науковці зазначають, що неорганізовані заощадження можуть набувати також і натуральної форми, наприклад, придбання товарів тривалого користування, зберігання коштів у вигляді коштовностей, дорогоцінних металів, дорогих товарів тривалого використання [7, с. 9]. Водночас не зазначається, наскільки дорогими мають бути товари тривалого користування, аби потрапити до цієї категорії заощаджень. Крім того, придбання таких товарів можна розглядати як задоволення певних споживчих потреб людини, на які попередньо було заощаджено кошти.

Відтак здійснені витрати можна вважати витратами на споживання, а придбання будь-якого товару тривалого користування – формуванням заощадження в натуральній неорганізованій формі. У протилежному випадку придбання товарів тривалого використання можна розглядати як "вимушену" спробу збереження купівельної спроможності вже накопичених грошових коштів у разі недовіри до грошово-кредитної та фінансової системи й у відповідь на відсутність стабільності в економіці країни взагалі. Однак за таких умов придбані товари перетворюються на товари споживання й вже не можуть бути використанні як інструмент здійснення заощадження.

Отже, можна зробити висновок, що в умовах ринкової економіки домогосподарство, здійснюючи заощадження своїх коштів, має потужний арсенал різноманітних інструментів. Крім того, дослідивши чинники, які впливають на процес заощадження можна зрозуміти яким чином збільшити та раціоналізувати свої накопичення. Формування у домогосподарств заощаджень саме організованої форми є яскравим показником стабільності в суспільстві та довіри до фінансової системи, адже накопичення готівки у населення не дає змоги залучити цей ресурс для потреб економіки.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrcensus.gov.ua
 2. Вступ до економічної теорії. Підручник / [З. Ватаманюк, О. Ватаманюк, С. Панчишин, С. Кудин та ін.], 2006. – 504 с.
 3. Старостенко Г. Г. Політична економія: Навч. Посібник / Старостенко Г. Г. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с.
 4. Палиця С. В. Вкладення заощаджень населення України в інвестиції / С. В. Палиця, М. С. Федоренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 23. – С. 28-29.
 5. Кізіма, Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: монографія / Т. О. Кізіма. – К.: Знання, 2010. – 431 с. 5
 6. Якушева І. Є. Напрями інвестування коштів населення на фінансовому ринку України // The 11th International scientific and practical conference “Scientific achievements of modern society” (June 24-26, 2020) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. 495 p. – 489-495 с.
 7. Янель Ю. А. Заощадження домогосподарств України та їх мотивація / Ю. А. Янель, К. О. Соломянова // Економіка, фінанси, право. — 2006. — № 6. — С. 9–13.
- Науковий керівник: **Якушева І.Є.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування